

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ФОРТЕПІАНО

Загальне фортепіано

Освітній ступінь	Бакалавр	Курс	1-2-3-4
Спеціальність	025 Музичне мистецтво	Семестр	1-8
Освітньо-професійна програма	«Камерний спів»		
Статус	Обов'язкова	ECTS	13
		Годин	390
		Індивідуальні заняття	134
		Самостійна робота	256
Форма контролю	Заліки		

Інформація про викладача

ПІБ	Фадєєва Катерина Володимирівна доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано, доктор мистецтвознавства
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0003-2329-469x
e-mail	katefadeevapiano@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Навчальний курс «Загальне та спеціалізоване фортепіано» розроблений на вокальній секції кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П.І.Чайковського і базується як на багаторічному практичному досвіді викладання фортепіано студентам вокального факультету, так і на теоретичних надбаннях з питань методики викладання загального фортепіано.

Отже, мета курсу включає два елементи – практичний і пізнавальний, саме, розвиток музичних здібностей та художньо-образного мислення студента, розширення творчого світогляду, формування естетичного смаку, надбання загальної музичної культури.

Завдання курсу:

- знайомство з музичною спадщиною, вивчення різних стилів, зокрема тих, що можуть і не зустрічатися у класах з фаху;
- розвиток піаністичних навичок в обсязі, достатньому для майбутньої практичної діяльності студента (зокрема, вміння акомпанувати собі, грати розспіви собі і майбутнім учням-вокалістам);
- засвоєння багатоголосної фактури, вміння орієнтуватися у «фортепіанній партитурі» – особливо важливе завдання для вокалістів, вихованих, здебільшого, на одноголосному, суто мелодійному сприйнятті музики.
- підвищення рівня володіння фортепіано з урахуванням попередньої музичної освіти;
- подальше удосконалення навичок читання нот з листа;

- набуття вмінь та навичок гри в ансамблі;
- набуття вмінь та навичок акомпанування;
- розвиток самостійності при ознайомленні та вивченні репертуару;
- використання теоретичних знань та практичних навичок з фаху, теорії та історії музики та історії театру, аналізу музичних форм, музичною літературою;
- формування готовності до практичної діяльності.

Структура курсу. Виходячи з основних завдань курсу, в його побудові поєднуються:

1. упорядкування репертуару, враховуючи принципи стильового планування, включення творів різних епох та жанрів, зокрема не тільки фортепіанні сольні п'єси, але й акомпанементні та ансамблеві твори;
2. опанування базових фортепіанних технічних формул (позиційних, апікатурних), що потребує вивчення гамм, вправ, етюдів, гармонічних послідовностей, додатних для супроводу розспівок;
3. засвоєння елементарних навичок читання з листа, необхідних студенту, зокрема, для вміння грати на фортепіано, не дивлячись на клавіатуру.

Специфіка методики вивчення дисципліни «Загальне фортепіано» у вокалістів передбачає освоєння комплексу необхідних навичок, а саме:

- навчитися відтворювати нотний текст;
- пізнати та вивчити риси різних стилів;
- навчитися працювати з оперною партитурою;
- навчитися працювати з вокальною партією;
- навчитися працювати з вокальним ансамблем, дуєтом с фортепіанним супроводом;
- закріпити основи теоретичних знань;
- навчитися читати з аркуша нотний текст;
- навчитися акомпанувати та грати в ансамблі;
- навчитися транспонувати;
- розвивати та виховувати виконавську волю, концертну витримку;
- навчитися організовувати самостійну роботу у відповідності творчим задачам;
- розвивати самостійність в рішенні художніх задач інтерпретації.

Орієнтовна тематика:

- пам'ятні дати;
- фортепіанні ансамблі;
- фортепіанні акомпанементи.

Для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта, Viber, Zoom Google Meet.

Перелік тем

МОДУЛЬ 1.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(I курс, I семестр).**

Тема 1. Ознайомлення студента із завданнями курсу та програмними вимогами на період навчання.

Визначення рівня музичного обдарування (рівень володіння інструментом, звуковисотне та метроритмічне відчуття, емоційність). Встановлення оптимального комплексу для подальшого успішного технічного та інтелектуально-художнього розвитку студента.

Тема 2. Розвиток музичних здібностей та слухових уявлень. Взаємозв'язок характеру музичного твору з ігровими рухами.

Апікатура, її зв'язок з художньо-технічними завданнями. Формування умінь раціонального вибору апікатури у вирішенні різноманітних художніх завдань в творах нескладної форми з урахуванням індивідуальних фізіологічних особливостей виконавця.

МОДУЛЬ 2.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(I курс, 2 семестр).**

Тема 1. Закріплення навичок, що отримані у I семестрі.

Поняття про виконавську техніку, її індивідуальний характер. Штрихи як засіб виразності

інструментальної техніки, спосіб виконання. Штрихи роздільні і зв'язні. Штрихи і прийоми гри. Комбінації штрихів. Вільне володіння технічними навичками. Різні види атаки, туше.

Розвиток умінь читання нот з листа з застосуванням різноманітних виконавських штрихів.

Тема 2. Індивідуалізація музичних тембрів у контексті художніх завдань. Звук і стиль музики: естетичні вимоги та історична обумовленість. Тембр і атака звука. Тембр і акустика.

Формування умінь створення образного звучання, тембрової процесуальності у невеликих за обсягом музичних творах.

МОДУЛЬ 3.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(II курс, 3 семестр).**

Тема 1. Закріплення та розширення навичок, що отримані у 1-2 семестрах.

Гучність, інтенсивність звука. Динаміка як сукупність явищ, що пов'язані з різними ступенями гучності звучання. Динамічна перспектива. Рівень гучності і тембр, музична акустика. Принципи розвитку динаміки: поступовий та контрастний. Формування умінь динамічної процесуальності.

Розвиток навичок перспективного динамічного мислення при читанні нот з листа.

Тема 2. Швидкість музичного виконання як художня доцільність. Темп і стиль, історична епоха. Визначення темпу числом прохідних звуків в одиницю часу основних метричних долей. Залежність темпу від основного пульсу та від внутрішньодольової пульсації.

Різновиди метрономів.

МОДУЛЬ 4.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(II курс, 4 семестр).**

Тема 1. Закріплення та розвиток навичок, що отримані студентом у попередніх семестрах.

Ритм – як форма розвитку музичної думки. Складові ритму: акценти, паузи, членування на відрізки, групування, співвідношення тривалостей тощо. Емоційна і динамічна природа ритму.

Метр як ритмічна упорядкованість, базована на дотриманні певної міри, що визначає величину ритмічних побудов. Такт як метрична одиниця. Синкопи. Агогіка як засіб художньої виразності.

Розвиток навичок читання нот з листа у творах з різноманітною організацією ритму та метричною структурою.

Тема 2. Музична форма як втілення художнього змісту і цілісна організація мелодичних мотивів, гармонії, ритму, метру, динаміки, тембру та інших засобів музичної виразності.

Музична форма як процес. Складові музичної форми. Засоби досягнення цілісності форми у різноманітних структурних побудовах. Проста та складна музичні форми.

МОДУЛЬ 5.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(III курс, 5 семестр).**

Тема 1. Закріплення навичок, що набуті у попередніх семестрах.

Мелодія - як одноголосно виражена музична думка. Функції мелодії в гомофонній музиці. Мелодія і поліфонія. Звуковисотна лінія як найбільш специфічний компонент мелодії. Закономірності мелодичної лінії (динамічні властивості регістрів). Типи мелодій (пісенні, танцювальні, скерцозні тощо), особливості їх інтонування. Мелізматика. Теситура музичного твору.

Розвиток умінь читання нот з листа.

Тема 2. Фразування - як розчленування музичної тканини на фрази. Логіка розвитку музичної думки. Цезури, паузи. Ліги фразувальні та артикуляційні. Артикуляція як засіб фразування. Взаємозв'язок фразування з динамікою, тембрами, агогікою, штрихами, аплікатурою тощо.

МОДУЛЬ 6.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(III курс, 6 семестр).**

Тема 1. Розвиток навичок, набутих у попередніх семестрах.

Поглиблення ладо-гармонічного мислення. Гармонія як засіб поєднання тонів у співзвуччя. Послідовність співзвуч в умовах ладу і тональності. Голосоведіння і гармонія.

Виразальні можливості гармонії, її взаємозв'язок з мелодією, ритмом, метром, темпом. Роль гармонії у створенні музичної форми.

Розвиток умінь читання нот з листа з усвідомленням гармонічних тяжінь.

Тема 2. Активізація слухового контролю. Розвиток музичного мислення, пам'яті, художньої інтуїції, творчої фантазії, здатності до асоціативно-образного мислення.

Формування безперервних випереджувальних слухо-моторних навичок. Набуття досвіду сольного виконавства в різних акустичних умовах.

МОДУЛЬ 7.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(IV курс, 7 семестр).**

Тема 1. Закріплення навичок, набутих у попередніх семестрах.

Робота над розвитком поліфонічного мислення. Набуття вмінь інтонування окремих поліфонічних голосів та їх різноманітного поєднання (перший-третій, другий-четвертий тощо). Усвідомлене інтонування підголосків та імітацій, розширень, стрет, ракоходів. Форма поліфонічних творів.

Розвиток умінь читання нот з листа в поліфонічних творах.

Тема 2. Удосконалення штрихової техніки.

Набуття навичок імпровізації, варіювання мелодії за рахунок зміни метроритму, ладу, регістрів, теситури, фактури, артикуляції, штрихів.

МОДУЛЬ 8.

Змістові модулі (кожен з модулів включає декілька змістових модулів, які відображені у структурно-логічній побудові курсу) **(IV курс, 8 семестр).**

Тема 1. Поглиблення ладо-гармонічного мислення. Гармонія як засіб поєднання тонів у співзвуччя. Послідовність співзвуч в умовах ладу і тональності.

Тема 2. Голосоведіння і гармонія.

Виразальні можливості гармонії, її взаємозв'язок з мелодією, ритмом, метром, темпом. Роль гармонії у створенні музичної форми. Розвиток умінь читання нот з листа з усвідомленням гармонічних тяжінь.

Форми та технології навчання

Дисципліна «Загальне фортепіано» для студентів освітнього ступеня «Бакалавр» складається з індивідуальних занять та самостійної роботи, а також включає концертні (публічні) виступи для набуття виконавського сценічного досвіду. Передача та сприйняття навчальної інформації здійснюється на індивідуальних аудиторних заняттях з використанням наступних методів: практичних (пошукова, аналітична, дослідницька практики), активних (розповідь, бесіда), наочних (ілюстрація, виконання програмного репертуару).

Навчальні ресурси

Нотний матеріал програмного репертуару, музикознавча та методична література представлена у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для самостійних занять та проведення аудиторних індивідуальних занять, репетицій, концертних виступів відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються у відповідну групу на платформах MOODLE, Viber, Zoom, Telegram, Google disk.

Методи контролю

Підсумковими формами контролю з дисципліни «Загальне фортепіано» є модульні контрольні уроки та заліки (у I, III, V та VIII семестрах), на яких студент повинен виконати всю програму напам'ять за винятком ансамблів, акомпанементів. Поряд з обов'язковими формами контролю в кожному семестрі проводяться академічні концерти та тематичні вечори, звітні концерти та концерти класів. Якщо студент виконує на такому концерті певну частину залікової програми, то цей виступ зараховується як залік.

Система оцінювання

1-8 семестри

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Відвідування індивідуальних занять	25
2.	Підготовка до концертного виступу	25
3.	Підсумкова творча робота	25
4.	Залік	25
5.	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка «в і д м і н н о»:

- Студент бездоганно виконує музичні твори відповідно до програмних вимог, природно музикує, вільно, артистично тримається на сцені. Виконувані твори відповідають рівню підготовки студента. Вибір редакцій переконливий, трактування змістовне. Осмислення форми та драматургії, в цілому, проникнення в образно-емоційний зміст твору бездоганні. Темпо–ритмічна сторона, якість звучання, співвідношення фактури і динаміки, володіння артикуляцією та штриховою технікою, вибір апікатури, інтонація, темброва палітра відповідають рівню вимог кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П.І Чайковського.

Оцінка «д о б р е»:

- Студент демонструє відповідність виконуваних творів рівню підготовки. Виконання програми впевнене, цілеспрямоване. Вибір редакцій переконливий, трактування прийнятне. Осмислення форми, проникнення в образно-емоційний зміст твору переконливі. Студент володіє темпо-ритмом, динамікою, штриховою технікою. Вибір апікатури, інтонація, артикуляція, акордова техніка на рівні вимог кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П.І.Чайковського. Має добре розвинений інтелект, художній смак, застосовує здобуті знання.

- Студент демонструє відповідність виконуваних творів рівню підготовки. Виконання програми впевнене, але не завжди переконливе. Вибір редакцій переконливий, трактування традиційне. Образно-емоційне осмислення окремих творів усвідомлене, але не переконливе. Є окремі зауваження відносно темпо-ритму, якості звучання. Вибір апікатури, вібрата, біжучість, акордова та штрихова техніка на рівні вимог кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ ім. П.І.Чайковського. Проте інтонація потребує більшої виразності. Має розвинений інтелект, художній смак, навички самостійного опанування фортепіанною літературою.

Оцінка «з а д о в і л ь н о»:

- Студент демонструє певну відповідність виконуваних творів рівню підготовки. Притаманна естрадна витримка. Виконання творів усвідомлене, але не переконливе. Тракткування не відображає досвід відомих виконавців. Образно-емоційний план окремих творів недостатньо виразний. Звукова палітра потребує більшої відповідності стилю і характеру творів. Є недоліки у виборі апікатур, штрихів, динаміки у відповідності до фактур виконуваних творів. Інтонація потребує більшої виразності. Інтелект і художній смак є достатніми для подальшого навчання.

- Студент стабільно виконує музичні твори, що певною мірою відповідають рівню його підготовки. Проте, трактування творів, їх образно-емоційне відтворення недостатньо переконливі. Звукова палітра потребує більшої виразності, вибір апікатур і штрихів – відповідності стилю і характеру виконуваних творів. Інтонація не завжди відтворює ладо-гармонічну структуру твору. Підготовка студента дозволяє сподіватися на подальший професійний зріст.

Оцінка «н е з а д о в і л ь н о»:

- Студент демонструє достатньо опановану програму, що певною мірою відповідає рівню його художнього та технічного розвитку. Тракткування творів стандартне, образно-емоційний план

недостатньо усвідомлений. Інтонація, штрихи, динаміка, що є засобами інтерпретації, відпрацьовані поверхово; аплікатура в деяких місцях викликає запитання. Проте, при наполегливій подальшій роботі можливий певний професійний зріст.

• Студент володіє певними навичками та вміннями при виконанні музичних творів, які значною мірою не відповідають рівню його підготовки. Тракткування творів визначене недостатньо; емоційно-образне опрацювання незначне. Технічна підготовка бажає бути кращою, інтонація приблизна, звуковидобування, особливо атака звуку, акценти не відпрацьовані. Вибір аплікатури іноді викликає здивування. Музичне мислення студента сформоване примітивно, що свідчить про невизначеність перспективи майбутнього розвитку.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Позааудиторні заняття

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається відвідання концертів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Загорный Н.И. Фортепианная игра как вспомогательный в музыкальном образовании предмет. – Л.,М.:1928.
2. Йовенко З. Н. Общее фортепиано: вопросы методики.-К.: Муз.Україна 1989. – 99 с.
3. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано.-М.:Музыка., 1984.
4. Яворский Б.Л. Методическая хрестоматия по курсу общего фортепиано.-М., Сов.комп. 1935.
5. Додаток до програм з курсу загального фортепіано для музичних вузів та середніх спеціальних музичних навчальних закладів /Укладач: Зандрок С.Б., ст..викл.. Київської державної консерваторії ім..П.І.Чайковського.-К.,1991.-85 с.
6. Алексеев А.Д. Методика обучения игре на фортепиано. - М.: Музыка 1971. – 278с.
7. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. – Л.: Музыка, 1974. – 336с.
8. Вопросы воспитания музыканта-исполнителя. – Вып.68. – М.: ГМПИ им. Гнесиных,1983. – 168 с.
9. Вопросы фортепианной педагогики /Ред. В.Натансона/. – Вып.2. – М.: Музыка,1967. – 239 с.
- 10.Друскин М.С. О западноевропейской музыке XX века. – М.: Сов. композитор, 1973. – 271 с.
- 11.Дубровська Г. М. Методичні розробки з практики фортепіанно-ансамблевої гри у класі загального та спеціалізованого фортепіано як засіб гармонійного розвитку студентів // Загальне та спеціалізоване фортепіано у мистецькому просторі України : зб. статей – ЛНМА ім. М. В. Лисенка. – Львів : СПОЛОМ, 2012. – С. 80–87.
- 12.Коган Г.М. О фортепианной фактуре. – М.: Сов. композитор, 1961. – 194 с.
- 13.Коган Г.М. Вопросы пианизма: избр. Статьи. – М.: Сов. композитор,1968. – 461 с.
- 14.Любомудрова Н.А. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1982. – 143с.
- 15.Мазель Л.А. Строение музыкальных произведений. – М.: Госмузиздат, 1960. – 466 с.
- 16.Муха А. І. Принцип програмності в музиці. – К.: Наук.думка, 1966. – 175 с.
- 17.Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Зап. Педагога. – 2-е изд. – М.: Музгиз, 1961. – 319 с.
- 18.Об исполнении фортепианной музыки Баха, Бетховена, Дебюсси, Рахманинова, Прокофьева, Шостаковича / Под ред. Л.А.Баренбойма, К.И.Южак. – М.-Л.: Музыка, 1965. – 215 с.
- 19.Омельченко Т. А. Поліфонічні твори Юрія Щуровського в курсі загального та спеціалізованого фортепіано // Загальне та спеціалізоване фортепіано у мистецькому просторі України : зб. статей – ЛНМА ім. М. В. Лисенка. – Львів : СПОЛОМ, 2012. – С. 283–292.
- 20.Тюріна О. В. Тематичні концерти як узагальнюючий метод різнобічного виховання вокаліста (з десятирічного досвіду впровадження) // Загальне та спеціалізоване фортепіано у

мистецькому просторі України : зб. статей – ЛНМА ім. М. В. Лисенка. – Львів : СПОЛОМ, 2012. – С. 357–362.

21. Фадєєва К. В. Вериківський М. І. Цикл фортепіанних прелюдій. Навчально-методичний посібник – К.: КДУКіМ, 1997. – 46 с.

22. Фадєєва К. В. Навчально-методичний посібник «Гор Пяковський Два поліфонічні цикли. Навчально-методичний посібник // автори-упорядники Ю. П. Глущенко, К. В. Фадєєва. К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2016. 96 с.

23. Фадєєва К. В., Єрмаков В. В. Віктор Косенко. Вибрані фортепіанні твори» Київ 2021. ТОВ «Видавництво Ліра- К. – 194 с.

24. Шестеренко І. В. Вивчення фортепіанних творів Віталія Кирейка в класі загального та спеціалізованого фортепіано // Загальне та спеціалізоване фортепіано у мистецькому просторі України : зб. статей – ЛНМА ім. М. В. Лисенка. – Львів : СПОЛОМ, 2012. – С. 168–179.

25. Шапов А. П. Некоторые вопросы фортепианной техники. – М.: Музыка, 1968. – 248 с.

26. Шапов А. П. Фортепианная педагогика – М.: Сов. Розсип, 1960. – 171 с.

ЛІТЕРАТУРА ДОПОМІЖНА

1. Верхолаз Р. А. Вопросы методики чтения с листа. – М.: Изд-во Акад. Пед. Наук РСФСР, 1960. – 45 с.
2. Готлиб А. Д. Основы ансамблевой техники. – М.: Музыка, 1971. – 94 с.
3. Кашкадамова Н. Б. Мистецтво виконання музики на клавішно-струнних інструментах: (Клавикорд, клавесин, фортепіано): XIV – ХУІІІ ст.: [Навч. Посібник для студентів вищ. муз. навч. закладів]. – Тернопіль: СМП “АСТОН”, 1998. – 299 с.
4. Коган Г. М. Работа пианиста. – М.: Музыка, 1979. – 182 с.
5. Крючков Н. А. Искусство аккомпанемента как предмет обучения. – Л.: Музгиз, 1961. – 72 с.
6. Либерман Е. Я. Творческая работа пианиста с авторским текстом. – М.: Музыка, 1988. – 234 с.
7. Люблинский А. А. Теория и практика аккомпанемента. – Л.: Музыка, 1972. – 80 с.
8. Люш Д. В. Развитие и сохранение певческого голоса. – К.: Муз. Украина, 1988. – 140 с.
9. Мур Дж. Певец и аккомпаниатор. – М.: Радуга, 1987. – 432 с.
10. Назаренко И. К. Искусство пения. Очерки и материалы по истории, теории и практике художественного пения. Хрестоматия. – М.: Музыка, 1968. – 62 с.
11. Пазовский А. М. Записки дирижера. – М.: Сов. композитор, 1968. – 558 с.
12. Покровский Б. А. Размышления об опере. – М.: Сов. композитор, 1979. – 279 с.
13. Рафалович О. В. Транспонирование в классе фортепиано. – Л.: Музгиз, 1963. – 37 с.
14. Ротбаум Л. Д. Опера и ее сценическое воплощение: Записки режиссера. – М.: Сов. композитор, 1980. – 262 с.
15. Савинов Н. Н. Мир оперного спектакля. – М.: Музыка, 1981. – 286 с.
16. О работе концертмейстера // Сборник статей. Ред.-сост. и авт. предисл. М. Смирнов. – М.: Музыка, 1974. – 160 с.
17. Холопова В. Н. Фактура. Очерк. – М.: Музыка, 1979. – 88 с.
18. Чишко О. С. Певческий голос и его свойства. – М.-Л.: Музыка, 1966. – 48 с.
19. Шендерович Е. М. О преодолении пианистических трудностей в клавирах: Советы аккомпаниатора. – М.: Музыка, 1987. – 58 с.
20. Ярмолович Л. И. Классический танец: Методическое пособие. – Л.: Музыка, 1986. – 87 с.
21. Ярмолович Л. И. Принципы музыкального оформления урока классического танца. – Л.: Музыка, 1968. – 144 с.